

OPPONENSI VÉLEMÉNY

DOBOS IMRE

VÁLLALATI TERMELÉSI-KÉSZLETEZÉSI STRATÉGIÁK KÖRNYEZETVÉDELEM FIGYELEMBEVÉTELÉVEL: OPTIMÁLIS IRÁNYÍTÁSI MEGKÖZELÍTÉS

CÍMŰ DOKTORI ÉRTEKÉZÉSÉRŐL

Dobos Imre magyar nyelvű értekezésében felhasznált munkái döntő többségében angol nyelven íródtak, de zömében német nyelvterületen születtek. Ebből adódóan néha fordítási nehézségek is adódtak, amely már a címnél kezdődik; talán egy bővebb a „Vállalati termelési-készletezési stratégiák kidolgozása környezetvédelmi megfontolások figyelembevételével” főcím szerencsésebb lett volna az eredeti „Vállalati termelési-készletezési stratégiák környezetvédelem figyelembevételével” helyett.

Itt érdemes egy a szerzőtől független kérdést is felvetni: kinek szól ez az angoltól fordított, korábban publikált kutatási eredményeket összefoglaló munka? Milyen olvasói réteg számára jelent új információt a disszertációban foglalt, sokszor évtizedes eredmények magyar nyelven történő újraközlése? Véleményem szerint ez a műfaj már az ismeretterjesztés kategóriája, amelyben az eredmények bővebb értelmezésében és a vállalati gyakorlatra történő adaptálásában lehetett volna előrelépni.

Az értekezésben a szerzőtől felhasznált hat angol nyelvű egyszerzős folyóiratcikk mind az *International Journal of Production Economics* folyóiratban jelent meg 1998 és 2007 között; közülük öt az International Society of Inventory Research (ISIR) konferenciáinak kiadványkötetében. A disszertáció irodalomjegyzéke 65 tételt tartalmaz; ezek között nem szerepelnek *Journal of Operations Management* vagy *Production and Operations Management* hivatkozások, pedig a 90-es évektől, ha nem is nagy számban, ez a két élvonalbeli folyóirat is publikált a kutatási témához szorosan kapcsolódó cikkeket (néhány esetlegesen kiragadott példát listáztam a hivatkozásoknál).

A szerző adatai szerint a disszertációba felvett dolgozatok összes idézettsége 182, míg összesített impakt faktora 3.094. Önmagukban és magyar viszonylatban nézve ezek a statisztikák átlag feletti teljesítményt mutatnak. Nemzetközi kitekintésben a helyzet viszont ennél sokkal árnyaltabb az alábbi megfontolások miatt:

1. A szerző angolul szinte kizárólagosan egyetlen lapban és annak is főleg az ISIR konferencia kiadványaiban publikált.

A tipikus érv az ilyen gyakorlattal szemben a potenciális belterjesség; ugyanaz a kis létszámú egy adott paradigmát képviselő bírálói kör ad körbe és enged át cikkeket.

2. A hivatkozások is zömében (egy-két EJOR és Management Science cikktől eltekintve) ugyanebből a lapból (IJPE) vannak.

Mellékeltem, csak egy rövid keresés után, néhány potenciálisan idevágó cikket a Journal of Operations Management-ből és a Production and Operations Management-ből; ebből a tudományterületből, ez a két lap szerepel a Financial Times Top 45 rangsorában. A felsorolt két lap talán nagyobb hangsúlyt helyez az eredmények értelmezésére és, különösen mostanában a Management Science elvárásaihoz hasonlóan, az eredmények gyakorlati hasznosításának kifejtésére. Ebből az elvárásból adódóan sokkal nagyobb hangsúly van a precíz, a gyakorlatot tükröző fogalmazáson.

Például, a disszertáció 28. oldalán a termeléssimítást a következőképpen definiálja a szerző: “A termeléssimítás (production smoothing) a vállalat célja, hogy a kapacitásait időben viszonylag állandó szinten tartsa, amivel a kapacitáskihasználtság egyenletessé válik, azaz jobban tervezhető.” Azon kívül, hogy a mondat fogalmazásilag is sántít, ez a megállapítás nem precíz. A vállalati kapacitások általában és a környezetvédelem szempontjából fontosabb esetekben (pl. vegyipar vagy, kicsit általánosabban, gépek által meghatározott gyártási ütem esetén) időben sokkal kevésbé változnak (mert a tervezési kapacitás egy adott állandó) mint a kapacitáskihasználtság, amely pl. a gyártási terheléstől („load”) is nagymértékben függ. A cél tehát a vállalat számára korántsem az, hogy „kapacitásait időben viszonylag állandó szinten tartsa” hiszen ez a legtöbb esetben egy adott konstans (a tervezett kapacitás) és csak hosszabb távon változtatható. A kapacitáskihasználtság viszont—a termelés függvényében— változik és fűződhetnek érdekek a fluktuáció csökkentésére, de ezt a kérdést már az adott iparági kontextus keretein belül kell vizsgálni. A helyes megfogalmazás az

lehetett volna, hogy a termeléssimítást a szokásos módon definiálja a szerző: akkor történik termeléssimítás, ha a rendelések szórása—az ellátási láncban felfelé (upstream) haladva—csökken. Ez a definíció összhangban állt volna a Toyota Production System és „lean manufacturing” lényegével: a „muda” csökkentése a heijunka technikán keresztül valósul meg.

3. A cikkek mind egy jól körülhatárolt matematikai módszertanra (dinamikus optimalizálási modellek) épülnek, de az eredmények részletes értelmezése nem történik meg.

Matematikai modellek nagyon fontosak lehetnek kulcsfontosságú felismerések levezetésében és azok magyarázatában (különösen, ha több módszerrel is ugyanazt az eredményt kaptuk); a dolgozatban azonban az eredmények értelmezése nagyon rövidre van fogva. Általában elmondható, hogy bár a dolgozat címében stratégia szerepel, de a tárgyalt témakör inkább taktikai vagy operatív szint. Semmiképpen nem teljesül az, hogy a matematikai levezetések eredményei vezetői döntések alapját képező meggondolásokhoz vezessenek.

Például, a disszertáció 51. oldalán található a következő megállapítás: „A szennyezési normák akkor lesznek hatással a vállalat termelési stratégiájára, ha a megengedett kibocsátás mértéke kisebb, mint a vállalat maximális kapacitása.” Nagyon sok minden lehet e triviális megállapítás mögött, azonban a szerző nem szolgál bővebb magyarázattal.

Összefoglalva: tekintve, hogy a szerző kiemelkedik a hazai mezőnyből, mindenképpen támogatom a doktori mű nyilvános vitára terjesztését és doktori értekezésként való elfogadását.

Megjegyzéseimmel viszont szerettem volna rámutatni, hogy—teniszhez hasonlóan—a publikációs versenyben is vannak Grand Slam-ek, ahová a disszertációban megvalósított megközelítéssel már nem lehet eljutni.

Budapest, 2013. 09.16.

Vastag Gyula
Egyetemi tanár, az MTA Doktora

Hivatkozások

PRODUCTION SMOOTHING UNDER ENVIRONMENTAL CONSTRAINTS (pages 46–56)
RICHARD F. HARTL, Article first published online: 5 JAN 2009 | DOI: 10.1111/j.1937-5956.1995.tb00040.x, POMS, Vol. 4, Issue 1 (March 1995).

HAZARDOUS WASTE DISPOSAL: A WASTE-FUEL BLENDING APPROACH. PRODUCTION AND OPERATIONS MANAGEMENT, Volume 12, Issue 3, September 2003, Pages: 307–319, A. DALE FLOWERS and KEVIN LINDERMAN. Article first published online : 5 JAN 2009, DOI: 10.1111/j.1937-5956.2003.tb00205.x

Integrating environmental issues into the mainstream: an agenda for research in operations management. Journal of Operations Management, Volume 17, Issue 5, August 1999, Pages 575-598. Linda C Angell, Robert D Klassen

Metrics and performance measurement in operations management: dealing with the metrics maze. Journal of Operations Management, Volume 22, Issue 3, June 2004, Pages 209-218. Steven A Melnyk, Douglas M Stewart, Morgan Swink

Manufacturing strategy in context: environment, competitive strategy and manufacturing strategy. Journal of Operations Management, Volume 18, Issue 2, February 2000, Pages 123-138. Peter T Ward, Rebecca Duray

Supply chain management in a sustainable environment. Journal of Operations Management, Volume 25, Issue 6, November 2007, Pages 1071-1074 Vaidyanathan Jayaraman, Robert Klassen, Jonathan D. Linton

Competitive strategy in remanufacturing and the impact of take-back laws. Journal of Operations Management, Volume 25, Issue 6, November 2007, Pages 1123-1140. Scott Webster, Supriya Mitra